

Ο Επίσκοπος Βοδενών Νικόδημος

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

του Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού,

Ομοτ. Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών

Μεγάλα προβλήματα όμως δημιουργούσε και η εμφάνιση και ανάπτυξη της δραστηριότητας της τοπικής Ουνίας, στα όρια της επαρχίας[1]. Κατά την ιστορική ερευνά η Ουνία εμφανίσθηκε στα Γιαννιτσά το 1859[2], αλλά προσπαδούσε να εδραιωθεί και στις γύρω περιοχές.

Έτσι στο γράμμα του με ημερ. 23 Δεκεμβρίου 1859 ο Νικόδημος με ικανοποίηση αναγγέλλει στο Σχολάρχη, ότι «εξήλασεν εκ της γειτονευούσης επαρχίας Πολυανής το μίasma της πλάνης». Επειδή όμως παράλληλα με την Ουνία, αναπτυσσόταν και η προπαγάνδα του «Βουλγαρισμού», ίσως να υπονοείται έδω ο δεύτερος αυτός κίνδυνος. Στη συνέχεια όμως της άλληλογραφίας τα πράγματα διαλευκαίνονται.

Στο ημερ. 15 Σεπτεμβρίου 1860 γράμμα του δηλώνεται η δύσκολη θέση του: «Λυπούμαι όμως και κατατήκομαι και ως άλλος Ιερεμίας απαρηγόρητα θρηνολογω την αθλίαν και οικτράν κατάστασιν της Εκκλησίας», την οποία πιστεύει αμετάθετα, ότι συμμερίζεται εξίσου με αυτόν ο Σχολάρχης: «...Πιστεύσατέ μοι,

σεβαστέ Πάτερ και διδάσκαλε, ότι μελαγχολικός κατήντησα, αναλογιζόμενος μάλιστα πόσον καταθλίβεται εκ του σύνεγγυς». Το τελευταίο σημαίνει: λόγω της αμεσότερης επαφής του με το πατριαρχικό Κέντρο. Γι' αυτό μακαρίζεται ο Σχολάρχης, που αξιώθηκε να επισκεφθεί και προσκυνήσει το Άγιον Όρος. Στο ίδιο γράμμα ο ευγνώμων μαθητής ευρίσκεται συνάμα στην ευχάριστη θέση να πληροφορήσει το δάσκαλό του και για θετικές εξελίξεις στον αγώνα του. Οι τομείς, στους οποίους ρίχνει το βάρος, είναι η εκπαίδευση και το κήρυγμα, πράγματα άμεσα συνδεόμενα μεταξύ τους: «Χάρις τω Θεώ, διάγω ευαρέστως και εναρμονίως μετά του θεόθεν εμπιστευθέντος μοι ποιμνίου. Καταγίνομαι προς βελτίωσιν του ιερατείου μου, προς σύστασιν τουλάχιστον τριών κεντρικών σχολείων ή παιδαγωγείων και τούτο εν μέρει κατώρθωσα μεν, αλλ' επισφαλώς εισέτι, διότι τα μέσα ελλείπουσιν, ένεκα του ότι ελλείπει το κεφάλαιον πάντων, η φιλομάθεια και ο ζήλος». Ιδιαίτερα όμως σημαντικό γι' αυτόν είναι, ότι «ο βουλγαρισμός»**[3]** δεν έχει χώραν στην περιοχή του. Αυτό σημαίνει, ότι «βουλγαρίζοντες», κατά τον ισχύοντα τότε όρο, δεν υπήρχαν, για να αναπτύξουν δραστηριότητες στην επαρχία του. Έτσι, μπορούσε να αντιμετωπίσει ηρεμότερα το πρόβλημα της βουλγαρικής γλώσσας; «Ως προς το κήρυγμα του θείου λόγου, παρατηρήσας ότι ουδέν ποιώ ομιλών εις ξένην γλώσσαν, εύρον την ευκολίαν να συνθέτω τάς διδασκαλίας μου εις ύφος απλούστατον, να τας μεταφράζη βουλγαριστί εις ενταύθα, ειδήμων οπωσούν της ελληνικής, και ούτω διά τετραδίου να τα απαγγέλλω εις τον λαόν, όστις ως διψαλέα έλαφος**[4]** συντρέχει, οσάκις πρόκειται ν' ακούση λόγον Θεού. Κατ' αρχάς ουκ ολίγον εδυσκολεύθην, αλλά προϊόντος του καιρού ευκολύνθην ήδη και κατά προφοράν της βουλγαρικής γλώσσης».

Αυτό είναι εκπληκτικό, διότι γίνεται σε εποχή κατακόρυφης ανόδου του εθνοφυλετισμού, του ρατσιστικού δηλαδή εθνικισμού, έκφραση του οποίου ήταν και ο κατακρινόμενος εδώ «Βουλγαρισμός». Ο εθνικισμός όμως είχε ήδη κυριαρχήσει και στον ελλαδικό χώρο, ως αλυτρωτισμός (αναρρίπιση-ανάπτυξη της Μεγάλης Ιδέας από τον Ιωάννη Κωλέττη το 1844) ακριβώς δε την εποχή που γράφεται το αναλυόμενο εδώ γράμμα ο Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος ελέγχει το Οικουμενικό Πατριαρχείο, που δεν «εξελλήνισε» (αφομοίωσε δηλαδή εθνικιστικά) τους μη Έλληνες[5]. Ο πράγματι ελληνορθόδοξος επίσκοπος όμως —και αυθεντικά πατριώτης— ενεργεί ευαγγελικά και πατερικά. Ενδιαφερόμενος για την πνευματική, πάνω απ' όλα, ωφέλεια του ποιμνίου του, χρησιμοποιεί τη γλώσσα στο κήρυγμα, υπερνικώντας τον τόσο εύκολο στη εποχή αυτή εθνικιστικό μονισμό και κάθε αντίληψη περί «ιεράς γλώσσας». Σκέπτεται και ενεργεί ορθόδοξα και υπερεθνικά, όπως είχε διδαχθεί από το Σχολάρχη του, που για το σκοπό ακριβώς αυτό είχε εισάγει το μάθημα της σλαβωνικής στη Σχολή και κατηγορήθηκε γι' αυτό με σοβαρές συνέπειες.

NikodimosB1

Image not found or type unknown

Ο Νικόδημος επανέρχεται στο θέμα της παιδείας: «Εκ των τριών σχολέων, ότι να προείπον, το των Βοδενών, τότε ελληνικόν και το αλληλοδιδασκτικόν, αρκετά καλώς διωργανίσθη και ήδη εις τας ετησίους εξετάσεις ευχαρίστους οπωσούν καρπούς έδειξαν. Το των Γενιτζών συστηθέν κυμαίνεται ένεκα της ελλείψεως πόρων, αλλ' ελπίζω τη του Θεού βοηθεία να στερεωθή. Το δε της Γουμενίτζας συσταθέν, δυστυχώς, ήδη διελύθη διά την αθλιότητα του Διδασκάλου, δραπετεύσαντος εκείθεν». Στο γράμμα αυτό σώζεται και απάντηση του Σχολάρχου (13 Οκτωβρίου 1860), ο οποίος τον επαινεί «διά τον ποιμαντορικών ζήλόν του» και την «φιλόθεον μέριμναν, ην αδιαλείπτως καταβάλλει υπέρ της εφικτής (εφετής;)

ωφελείας του λογικού ποιμνίου του».

Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα της επαρχίας αυτής προερχόταν από τη δράση της παπικής Ουνίας, του σκληρότερου και δυναμικότερου όπλου του Παπισμού στην καταδολίευση της Ορδοδοξίας. Η έρευνα έχει επιβεβαιώσει ότι η Ουνία, που πρωτοεμφανίσθηκε στα Γιαννιτσά το 1859, είχε προέλευση βουλγαρική. Γι' αυτό και χαρακτηρίζεται στην παρούσα αλληλογραφία «βουλγαροδυτική». Ο δε Σχολάρχης χρησιμοποιεί στο γράμμα του τον όρο «βουλγαρουνίται». Αποκαλυπτικότερο για το πρόβλημα αυτό είναι το με ημερ. 7 Αυγούστου 1861 γράμμα του Βοδενών Νικοδήμου προς το Σχολάρχη. Σ' αυτό παρουσιάζεται η δημιουργηδεΐσα από την εισβολή της Ουνίας κατάσταση —ήδη αρκετά προχωρημένη— και γι' αυτό επώδυνη: «Βέβαιος δε διετέλεσα, ότι και η πατρική και φιλόστοργος ψυχή Της ήλγησεν υπέρ πάντα άλλον, ακούσασα τας δεινάς δοκιμασίας, ας εσχάτως υπέστη ο κατά πνεύμα υιός της υπό επαράτου ουνιτισμού, τον οποίον πεπωρωμένοι τινές συνειδήσεις, ώνια της Βουλγαροδυτικής προπαγάνδας εν Θεσσαλονίκη[6], διά δολίων εισηγήσεων, δελεαστικών υποσχέσεων, και ποικίλων παραμορφώσεων των σατανικών αυτών σχεδίων, ηθέλησαν να διαδώσωσι και εις το μικρόν λογικόν του Χριστού ποιμνιον, αγωνισθέντες όλαις δυνάμεσιν υπούλως και κρύβδην, όπως εξαπατήσωσι σχεδόν και τους εκλεκτούς». Η αγωνία του ιεράρχη διήρκεσε «τρεις μήνες», διότι έβλεπε «ουκ ολίγους ευολίσθους και ευαπατήτους..., σπεύδοντας τυφλοίς σχεδόν όμμασιν εις τον κρημνόν της απώλειας». Επικεφαλής της κινήσεως αυτής ήταν ένας γέρων κληρικός («πρωταθλούντος φεύ! ενός παλιού και εβδομηκοντούτου των Γενιτζών ιερέως» (του παπα-Δήμου). Ο ιεράρχης αισθάνεται ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη στην αρωγή του Θεού, κάτι που διατυπώνει με πολύ χαρακτηριστικές εκφράσεις, διότι «ο ουνίτης ιεραπόστολος οκταήμερος απήλθεν εκ Γενιτζών. Οι δε υπό της ίδιας μάλλον διαστροφής και εθελοκακίας απατηθέντες επανήλθον εις την λογικήν μάνδραν του Χριστού, εξαιτησάμενοι την συγχώρησιν, εφ' οίς ήμαρτον και αδίκως με παρηνόχλησαν». Ο Νικόδημος βέβαια, κάνει λόγο για «σκευωρία και επιβουλή»: «Τοιούτον τέλος έσχεν η κατά της Εκκλησίας του Χριστού μάλλον ή κατ' εμού καταχθόνιος σκευωρία και επιβουλή αυτή». Περισσότερο όμως φωτίζει τα πράγματα μία αναφορά του Πρεσλάβας Ανθίμου, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Σημασία εδώ έχει ότι ο Σχολάρχης έχει σημειώσει, κατά τη συνήθειά του, την περίληψη του γράμματος με τα εξής χαρακτηριστικά λόγια: «Του άγιου Βοδενών κυρίου Νικοδήμου περί των εν τη παροικία αυτού φανέντων ασέβων και επαράτων βουλγαροουνιτών».

Υποσημειώσεις:

1. Η διείσδυση του Παπισμού μέσω της Ουνίας και η δράση της στη Βουλγαρία και τις επηρεαζόμενες από αυτή ελληνικές περιοχές ήταν ανησυχητική. Βλ. Δημήτριος Β. Γόννης, *Ιστορία των Ορθοδόξων Εκκλησιών της Βουλγαρίας και Σερβίας*, 132 εξ.

2. Ειδικά για την ουνιτική κίνηση στα Γενιτσά βλ. Γ. Τουσίμης, «Προβλήματα Ουνίας μέσα στα όρια της Μητροπόλεως Βοδενών (Εδέσσης)», *Ανάλεκτα* 2 (1992) 19- 25· Γ. Τουσίμης, «Αγώνες της Ελληνικής Κοινότητας Γενιτσών κατά της Ουνίας», *Ο Φίλιππος* 2 (1993) 7- 11· Γ. Τουσίμης, *Ουνία Γενιτσών. Αρχές και εξέλιξη*. Ανακοίνωση στο ΙΕ΄ Συνέδριο της Ελληνικής Ιστορικής Εταιρείας, 27-29 Μαΐου 1994, Θεσσαλονίκη· Τιμόθεος Τιμοθεάδης, *Η Ουνία των Γιαννιτσών και η πολιτική τον Βατικανού χθές και σήμερα*, Γιαννιτσά 1992.

3. Για την κίνηση βλ. Γεράσιμος Ι. Κονιδάρης, *Η άρσις τον Βουλγαρικού σχίσματος*.

4. Ψαλμ. 41,1.

5. Η θέση αυτή, ως κατηγορία, διατυπώνεται και από εθνικιστές-νεοπαγανιστές ως σήμερα!

6. Έντονη ήταν στην κατεύθυνση αυτή η δράση των Λαζαριστών. Βλ. A. Droule, *Histoire de la Mission Lazflriste de Thessalonique, Istanbul 1945*, παπικού μισσιοναριστικού τάγματος. Η δράση του εκτεινόταν και στην Κασσάνδρα. Βλ. Rudolf Grulich, *Ife Unierte Kirche in Mazedonien (1836-1919)*, 48.

Πηγή: ηγή: *Ομοτίμου Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών Πρωτοπρεσβυτέρου π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού, Εθναρχική Δράσις Ιεραρχών Αποφοίτων της Ιεράς Θεολογικής Σχολής Χάλκης (ιθ΄ αι.), Εφημερίδα «Ορθόδοξος Τύπος», Εβδομαδιαία Έκδοσις της Πανελληνίου Ορθοδόξου Ενώσεως (Π.Ο.Ε.), αριθμός φύλλου: 1960, Αθήναι, 25 Ιανουαρίου 2013.*